

Eduskunnan lakivaliokunta

1/2

Viite:

Lakivaliokunnan lausuntopyyntö 10.12.2018

Asia:

Hallituksen esitys laeiksi rikoslain ja valtionalouden tarkastusvirastosta annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä on kysymys unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2017/1371 eli ns. unionipetosdirektiivin kansallisesta täytäntöönpanosta. Julkilausuttuna lähtökohtana esitystä laadittaessa on ollut, että kansalliseen lainsäädäntöön ehdotetaan tehtäväksi vain sellaisia muutoksia, joita direktiivin täytäntöönpano edellyttää. Perusteellisen tarkastelun jälkeen hallituksen esityksessä on päädytty arvioimaan, että pääosin direktiivin velvoitteet toteutuvat jo rikoslain nykyisten säännösten muodossa. Siten esityksessä rikoslakiin ehdotetut muutokset ja lisäykset jäävät lukumääräisesti arvioituina varsin vähäisiksi. Tämä ei ole sinällään yllättävää, kun unionipetosdirektiivillä on ollut tarkoitus vahvistaa asiaa koskevat vähimmäissäännöt ja kun asiaa koskevien yleissopimusten ja pöytäkirjojen velvoittamina unionin taloudellisia etuja on tullut tähänkin asti suojata myös rikosoikeudellisin keinoin.

En kuitenkaan voi aivan kaikilta osin yhtyä hallituksen esityksestä ilmenevään arviointiin ja johtopäätöksiin.

Nähdäkseni direktiivin kriminalisointivelvoitteiden toteutumisen varmistaminen edellyttäisi vielä sen arvioimista, salliiko direktiivin 4 artiklan 2 kohdan a) alakohdan velvoite kriminalisoida lahjuksen ottaminen sellaisten rangaistavuuden lisäкитеereiden ylläpitämistä, jotka ilmenevät nykyisestä lahjuksen ottamista kansanedustajana koskevasta rikostunnusmerkistöstä (rikoslain 40 luvun 4 §). Sama pätee b) alakohdan velvoitteeseen kriminalisoida lahjuksen antaminen ja niihin rangaistavuuden lisäкитеereihin, jotka ilmenevät lahjuksen antamista kansanedustajalle koskevasta rikostunnusmerkistöstä (rikoslain 16 luvun 14 a §). Asiaan liittyviä näkökohtia on avattu hallituksen esityksen perusteluissa sinänsä asianmukaisesti ja hyvin perustellen. Arvioimatta on kuitenkin jäänyt, mikä merkitys ja painoarvo on annettava sille, että kansainvälisten sopimusvelvoitteiden ja unionivelvoitteiden muodostama kokonaisuus näyttäisi olevan tältä osin toisella kannalla. Toisin sanoen mainittujen tekojen rangaistavuuden edellytysten ei tulisi poiketa kansanedustajien osalta virkamiesten vastaavien tekojen rangaistavuuden edellytyksistä. Nähdäkseni unionipetosdirektiivin hyväksymisen muodossa tämän toisella

kannalla olevan kokonaisuuden painoarvo on jälleen kerran noussut ja hallituksen esityksen mukainen johtopäätös vaatii tuekseen entistäkin vahvempia perusteluja. Näin varsinkin kun unionipetosdirektiivissä on edellä kerrotuin tavoin tältäkin osin kysymys *vähimmäissäännöistä*.

Pidän direktiivin tavoitteiden kannalta ongelmallisena myös sitä, että direktiivin 5 artiklan 2 kohdan velvoite kriminalisoida direktiivin 3 artiklassa ja 4 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen rikosten osalta myös rikoksen yritys ei hallituksen esityksen arvion mukaan kuitenkaan anna aihetta säätää yritys rangaistavaksi myös nykyisen avustuksen väärinkäytön (rikoslain 29 luvun 7 §) osalta ja esityksessä rikoslakiin lisättäväksi ehdotetun törkeän avustuksen väärinkäytön (rikoslain 29 luvun 7 a §) osalta. Hallituksen esityksessä on perusteltu omaksuttua kantaa siinänsä asianmukaisesti. Nähdäkseni yrityksen säätämistä rangaistavaksi mainittujenkin rikosten osalta puoltaa kuitenkin paitsi direktiivin selkeän velvoitteen noudattamisen tärkeys myös se, että mainituilla rikostunnusmerkistöillä on hallituksen esityksenkin mukaan keskeinen sija pantaessa täytäntöön direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a) ja b) alakohdtien kriminalisointivelvoitteet ja että kaikista mainitun artiklan 2 kohdan eri alakohdista nimenomaan näissä alakohdissa tarkoitettut rikokset sijoittunevat käytännössä toimijoiltaan monimuotoisimpaan ja runsaslukuisimpaan toimintaympäristöön. Kun toimintaa tuossa(kaan) ympäristössä ei ole enemmälti avattu hallituksen esityksessä, päättely nykyisten kriminalisointien kattavuudesta jättää sijaa epävarmuudelle.

Hallituksen esityksen perustelujen valossa jää täsmentymättä, millaisia käytännössä olisivat ne rikoslain 40 luvun 7 §:ään lisättäväksi ehdotetussa 2 momentissa tarkoitettut tilanteet, joissa kansanedustaja voisi syyllistyä virka-aseman väärinkäyttöön tai saman rikoksen törkeään tekomuotoon. Tällaisia tilanteita ei välttämättä käytännössä noussekaan esille. Pidän kuitenkin tärkeänä, että direktiivin 4 artiklan 3 kohdan kriminalisointivelvoite pannaan kansallisesti täytäntöön myös kansanedustajien osalta. Kysymys on osin signaali vaikutuksesta. Poikkeuksen tekeminen kansanedustajien osalta ei tukisi yleisempää tavoitetta tiedostaa rakenteellisen korruption olemassaolo ja sen torjumisen tärkeys yhteiskunnassamme.

Unionipetosdirektiivi ei velvoita laajentamaan oikeushenkilöille tuomittavien rangaistusseuraamusten valikoimaa nykyisestä yhteisösakosta. Direktiivin 9 artiklassa harkinnanvaraisina mainitut oikeushenkilöille tuomittavien seuraamusten muodot ovat mielestäni kuitenkin jälleen kerran yksi läisäimpulssi ryhtyä selvittämään ja myös valmistelemaan tuon valikoiman laajentamista.

Totean edelleen, että edellä olevat huomioni ovat lainsäätäjän harkintaan kuuluvia lain sisältöä koskevia seikkoja. Hallituksen esityksen mukaisille ratkaisuille ei ole valtiosääntöoikeudellisia tai unionin oikeuteen liittyviä esteitä.

Minulla ei ole huomautettavaa esitykseen sisältyvästä ehdotuksesta valtiontalouden tarkastusvirastosta annetun lain muuttamiseksi.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Oikeuskanslerinsihteeri

Juha Sihto

OIKEUSKANSLERINVIRASTO